

Coeducar, unha tarefa imprescindible

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932

Páx. 14-17

Chis Oliveira Malvar

Comando Igualdade
Catedrática de filosofía
naidecora@gmail.com

Amada Traba Díaz

Universidade de Vigo
amadat@uvigo.es

Autoras de *ám@me* publicado por Galaxia
e da súa tradución ao castelán co título
Amarte, na Catarata

No día a día reproducimos estereotipos machistas sen nos decatar porque vivimos nunha sociedade patriarcal; as familias, os medios de comunicación e tamén o **sistema educativo** contribúen a perpetualos. A incoherencia entre o que pensamos e o que facemos (*currículum* oculto) delata o peso da socialización do que non somos conscientes, unha influencia tan sutil que resulta moi eficaz. Polo tanto hai que estar alerta, e para desvelar a desigualdade teremos que pór os lentes violeta.

A coeducación pon aquí o foco, pois é unha **intervención intencionada e consciente** para libe-

rar a mulleres e homes da ditadura de xénero, perspectiva que abriu o pensamento feminista. Este proceso implica ter unha posición crítica fronte aos valores dominantes así como “desaprender” actitudes moi arraigadas. A educación en igualdade pivota sobre tres piares básicos: equidade, asertividade e empatía, poñendo no centro o coidado, que supón estar aí, acariñar, “facerche sentir que me afecta o que a ti che pase”; ademais, estimula a autonomía e o respecto, os valores para vivir ben, os que dan a vida e que facilitan o *bo trato* en lugar da competitividade e a violencia.

A coeducación ten que impregnalo todo e non só certas materias ou momentos puntuais. Estamos a falar da educación para a auténtica transformación social que ten que abrirse ás familias implicando a toda a comunidade. Tanto nas casas como na escola é fundamental velar pola corresponsabilidade nas tarefas, así como sermos conscientes das expectativas que depositamos nas criaturas de cara ao seu futuro, tratando de desmontar os prexuízos que levan a repartir os papeis da vida en función do sexo, con mandatos diferenciados: a elas a beleza e o coidado do privado, e, a eles o poder e o relativo ao mundo público. Podemos cambiar o conto, valorando a sensibilidade nos nenos e a valentía e independencia nas nenas. Non se trata de prohibir certos xoguetes, soños ou expectativas, senón de abrir o abano, ampliar o horizonte, ofrecendo máis posibilidades de medrar de acordo coas potencialidades de cada quen.

A coeducación supón un paso revolucionario porque interpe-la a todo o sistema social. É o momento de dicilo ben claro:

se non coeducamos, estamos a educar na desigualdade!

Hoxe estamos máis cerca de conseguilo porque a forza do movemento feminista calou na sociedade e vemos como se poñen en marcha políticas favorables á igualdade. Temos unha lexislación que obriga, pero aínda falta velar polo seu cumprimento; as administracións aínda non asumen un compromiso serio que permita superar as accións puntuais e os proxectos illados. Precisamos torcer a poderosa inercia e reclamar un pacto de estado pola coeducación!

LIÑAS FUNDAMENTAIS DE ACCIÓN

Sabemos que é difícil desmontar séculos de desigualdade estrutural e simbólica. Isto vai requirir desvelar os mecanismos da cultura patriarcal polos que reproducimos as asimetrías que tanto afectan a nosa identidade e as nosas relacións sociais. Paralelamente, debemos desenvolver un pensamento crítico contra o sexismo porque a orde social invisibiliza as causas das desigualdades, dándolles

unha aparencia de normalidade e xustificándoas como naturais.

Isto vai permitir construír o coñecemento superador do androcentrismo, que integre o saber das mulleres e as súas contribucións e visibilice a súa presenza e os seus logros na ciencia e na historia. "Elas teñen que saír na foto"; pois sen referentes femininos no coñecemento estamos cometendo unha inxustiza e limitando os modelos que orientan as expectativas. Debemos reparar nos materiais curriculares que adoitan estar inzados de sexismo, con exemplos estereotipados e cunha grande desproporción na presenza de homes e mulleres nos relatos e nas representacións.

Se aprendemos a "ver" e a analizar a realidade (información, películas, cancións, publicidade, arte, videoxogos...) seremos quen de identificar o machismo máis invisible. Aprenderemos a ver como se organiza o reparto de poder e de recursos e a cobertura ideolóxica que o xustifica. Cómpre sinalar que a desvalorización das mulleres é o resultado da misoxinia tan entendida nas nosas crenzas; de-

Primeiro Congreso Internacional de Coeducación (Madrid 2018). De esquerda a dereita: Carmen Ruíz Repullo, Chis Oliveira, Amparo Tomé, Elena F. Treviño e Marina Subirats.

bemos deixar de ver as mulleres como o segundo sexo e deixar de ver normal o protagonismo masculino. Asemade, se queremos un mundo igualitario debemos coidar a linguaxe porque a través dela representamos o mundo e o noso pensamento, por iso cómpre empregar unha linguaxe inclusiva, pois o que non se nomea non existe.

Non se poden esquecer a horizontalidade e a cooperación como formas de relación e de traballo, deben trasladarse á organización e á metodoloxía que se emprega na escola.

Os espazos escolares tamén merecen atención, son representacións a escala micro de como nos colocamos no mundo. O patio non pode seguir sendo o monopolio do fútbol, onde os nenos ocupan o centro, mentres que as nenas quedan nas marxes. Habería que intervir no recreo, introducir xogos cooperativos nos que a masculinidade e a feminidade tradicional queden diluídas.

No asesoramento para os itinerarios educativos e profesionais ten moita importancia a orientación, o reto é facer intervencións que impidan o nesgo de xénero, para avanzar na procura da autonomía persoal e no apoderamento das rapazas e estimular os valores do coidado e a expresividade nos rapaces. Máis mulleres nas STEM e máis homes no maxisterio e na saúde!

Unha liña clave nesta transformación é a coeducación **afectivo-sexual**. Hai que implantala en todas as etapas, traballando as emocións para deconstruír a nosa urda sentimental, aprender a recoñecer e amar o noso corpo para evitar a cousificación e a tiranía da beleza e a expresar a vulnerabilidade. Ademais, hai que desenmascarar o modelo "ideal" do amor romántico e a lei do agrado que se lle impón ás nenas; así como o modelo dominador que a eles lles alimenta o "dereito" a seren agradados, porque este tipo de modelos están na base da vio-

lencia. Precisamos levar á escola a **complexidade do amor**, educar para a transformación da experiencia íntima, porque neste momento da hipermodernidade e dos vínculos líquidos o modelo amoroso está en crise^[1]. Desmontar os mitos do amor que tantas veces se converten en causa da dominación masculina e ensinar que amar é respectar e coidar de cara ao benestar e o bo trato.

Nos últimos tempos as mulleres conquistaron moitos espazos e puxeron en primeiro plano as súas propias demandas de liberdade e de recoñecemento. Pola contra, os homes aínda teñen moito traballo por facer, por iso é importante revisar o modelo de masculinidade hexemónica, porque vimos dunha longa tradición onde ser home era ser importante, valente, provedor, protector; ese home que apostaba polo risco, que tiña que controlar as emocións e

[1] OLIVEIRA, C. & TRABA, A. (2018). *Am@me. Pensar o amor no século XXI*. Vigo: Editorial Galaxia.

Unha sesión de formación do Comando Igualdade.

Intervención do Comando Igualdade diante de 4.000 estudantes.

con incapacidades aprendidas para comunicalas. Esta forma de ser home está en crise, e cómpre evidenciar os seus custos: non temos máis que ver as taxas comparativas en esperanza de vida, morbilidade, accidentes de tráfico, consumo de drogas, prostitución, delitos, homicidios, suicidios... e incluso a conexión entre ese modelo de masculinidade e o fracaso escolar. Ademais, esta maneira de vivir a virilidade é un cárcere que, ao non estar no ADN, pódese cambiar. Dende a escola podemos dar ferramentas para tirar a

“careta”, porque, aínda que non o pareza, os homes tamén son vítimas do patriarcado. O machismo mata tamén aos homes, e temos moito que gañar nun mundo igualitario.

Cando nos adentramos no campo da sexualidade faise evidente que os referentes sexuais están situados no coitocentrismo, no falocentrismo e no desexo masculino. Ademais, hoxe é urxente afrontar que se non educamos nós, educa a pornografía, que lamentablemente está a configurar os imaxinarios sexuais. Á par deste fenómeno

tamén se estende a cultura da violación que erotiza a violencia ligada ao sexo, que alimenta a tolerancia coa violencia sexual, a banaliza ou incluso a xustifica; proba disto é a proliferación de fenómenos como as “manadas”.

En definitiva, a coeducación sentimental ten que axudar á construción dun proxecto de vida propio e das pontes de entendemento entre as persoas na súa diversidade, con independencia de identidades e orientacións. Esta perspectiva sería a mellor forma de prevención da violencia en xeral e especificamente da que se deriva do machismo.

Podemos concluír que “A coeducación non é unha opción, é unha esixencia”.^[2] ■

O comando Igualdade viaxa a Compostela para unha intervención.

[2] SUBIRATS, M., TOMÉ, A. & SOLSONA, N. (2019). “¿Por qué es importante reforzar la coeducación?” en *Coeducar: poner la vida en el centro de la educación*. Dossier Graó.